

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

Рада молодих учених університету

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

26 листопада 2021 року

Вип. 77

Збірник наукових праць

Переяслав – 2021

УНИВЕРСИТЕТ ГРИГОРИЯ СКОВОРОДЫ
В ПЕРЕЯСЛАВЕ

Совет молодых ученых университета

Материалы
Международной научно-практической интернет-конференции
**«ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ»**

26 ноября 2021 года

Вып. 77

Сборник научных трудов

Переяслав – 2021

УДК 001+37(100)

ББК 72.4+74(0)

Т 33

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 77. 592 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Дашкевич Є.В. – кандидат біологічних наук, доцент (Білорусь)

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Носаченко В.М. – кандидат педагогічних наук

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Садиков А.А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент (Казахстан)

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Халматова Ш.С. – кандидат медичних наук, доцент (Узбекистан)

Юхименко Н.Ф. – кандидат філософських наук, доцент

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій

©Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

©Рада молодих учених університету

10. Власенко Ю. А. Психологический анализ инновационного потенциала личности. 2003. Симферополь, 2003. 187 с. URL: [http://www3.crimea.edu/tnu/magazine/scientist/edition12/tom2\(01212\)](http://www3.crimea.edu/tnu/magazine/scientist/edition12/tom2(01212)) (дата обращения: 11.11.2021).
11. Каменский Е. Г. Инновационный потенциал личности: теоретические основания и подходы к изучению. *Международный журнал исследований культуры*. 2014. Вып. 4 (17).
12. Ключко В. Е., Галажинский, Э. В. Инновационный потенциал личности: системно-антропологический контекст. *Вестник Томского государственного университета*. 2009. (325)
13. Козак Л. В. Формування інноваційного потенціалу майбутнього викладача. *Освітній простір України*. 2018. <https://doi.org/10.15330/esu.13.54-60>
14. Кремень В. Г. Партнерський форум «Освіта України 2021: стратегічні цілі та пріоритетні напрями». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Вып. 3(1).
15. Михайлова О. Б. Структура инновационного потенциала личности. 2012.
16. Овсянкіна Л. А. Філософський аналіз сучасних інноваційних процесів у системі вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2011. С. 60-65.
17. Терехова Т. А., Белан М. А. Структурно-уровневая модель инновационного потенциала личности. *Baikal Research Journal*. 2016. Вып. 7(2).
18. Фролов П., Крамаревич О. Соціальні очікування як чинник інноваційної активності особистості. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2011. Вып. 2. С. 255–269.

УДК 373.2.015.3:159.937:57.081.1

*Валентина Вертузіна, Варвара Стрижак
(Київ, Україна)*

ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті аналізуються дослідження науковців та практиків щодо розвитку пізнавальної діяльності дітей раннього віку. Описані принципи організації природного середовища як засобу розвитку пізнавальної діяльності дітей раннього віку.

Ключові слова: *інтерес, пізнавальна активність, розвивальне середовище, природне довкілля, діти раннього віку.*

The article analyzes the research of scientists and practitioners on the development of cognitive activity of young children; and describes the principles of organization of the natural environment as a mean of developing the cognitive activity of young children.

Key words: *interest, cognitive activity, development environment, natural environment, young children.*

Актуальним питанням сьогодення є створення інноваційного природного середовища та розробка новітніх освітніх технологій, які здатні покращити та удосконалити традиційні форми роботи з дітьми у закладі дошкільної освіти. Пізнавальна активність є одним із необхідних та важливих чинників, що сприяють освітньому процесу, і постійно привертає увагу дослідників, оскільки взаємодія людини із навколишнім світом можлива тільки завдяки її активній діяльності.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми розвитку пізнавальної діяльності дитини раннього віку в процесі ознайомлення з природним середовищем показав, що на сьогоднішній день означена проблема недостатньо досліджена. Проте доведено, що, незважаючи на ранній вік, діти проявляють інтерес до природного середовища, емоційно реагуючи на рух тварин, звук птахів, красу квітів, які бачать навколо. Їхню увагу привертає все яскраве, динамічне, змінне.

Зазначимо, що інтерес – це форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності. Розрізняють безпосередній інтерес, який викликається привабливістю об'єкта, і опосередкований інтерес до об'єкта як засобу досягнення мети діяльності.

Найзмістовніше поняття «інтерес», вікові характеристики та чинники формування пізнавального інтересу у дітей розкриваються у працях С. Русової, К. Ушинського, С. Ананьєва, П. Блонського, В. Зеньківського та ін. Проблема розвитку пізнавальних інтересів у дітей раннього та дошкільного віку досліджується відомими українськими науковцями В. Котирло, С. Ладивір, Г. Смольниковою. Дослідженнями підтверджено, що пізнавальний інтерес до предмета або процесу пізнання виникає у внутрішній мотиваційній сфері особистості дошкільника. Водночас пізнавальні інтереси не з'являються самі собою, вони – результат розвитку, виховання дитини у сім'ї, дитячому садку та потребують цілеспрямованого керівництва з боку дорослих. Отже, розвиток пізнавального інтересу прямо залежить від кількості, якості та характеру інформації, знань, які отримує дитина, а також від способу їх подачі дорослими (вихователями, батьками).

Відомо, що з одного до трьох років триває раннє дитинство і цей період є надзвичайно важливим у розвитку пізнавальної діяльності дітей, адже якраз в цьому віці формуються фундаментальні здібності, що мають вагомий вплив на подальший розвиток особистості в цілому; для цього вікового періоду властива підвищена чутливість до впливів навколишнього середовища; в ранньому віці удосконалюються функції кори головного мозку, розвивається мова, поглиблюється емоційна сфера переживання.

Діяльність – це активна взаємодія з довкіллям, у процесі якої індивід виступає як суб'єкт, який цілеспрямовано впливає на об'єкт, і задовольняє свої потреби. О. Леонтьєв характеризує діяльність як сукупність дій, що викликаються мотивом, а одиницею аналізу діяльності є дія. Основними характеристиками діяльності є предметність і суб'єктивність [2, с. 30].

У працях Г. Беленької, В. Кондратової, Н. Лисенко, Л. Маневцової, О. Половіної досліджується питання щодо сутності, структури та значення пошукової діяльності, адже дошкільна освіта нині зорієнтована на організацію такого розвивального середовища, у якому дитина могла б самостійно здобувати знання, керуючись природною цікавістю та особистими інтересами [1].

Природне довкілля – це явища природи, жива і нежива природа, за якими спостерігає дитина; у процесі спостережень за явищами природи і дослідницької діяльності в дітей формується інтегральний "образ" знань про природу ("образ природи") [2, с. 12].

Пізнавальна активність є природним проявом інтересу дитини до навколишнього світу й характеризується чіткими параметрами. Про інтереси дитини та інтенсивність її прагнення ознайомитися з певним предметом чи явищем свідчать увага, особлива зацікавленість, емоційне ставлення – подив, стурбованість, сміх.

Дослідженнями у галузі дошкільної освіти і дитячої психології (Т. Кондратенко, С. Ладивір, М. Лісіна, Л. Лохвицька, М. Поддяков, О. Проскура, В. Суржанська, Г. Стадник, Т. Ткачук та ін.) доведено, що саме у дошкільному віці відбувається інтенсивне становлення пізнавальної активності, визначено її види, компоненти та критерії [6, с. 50]. Доведено, що рівень та перебіг формування пізнавальної активності зумовлюється індивідуально-психологічними особливостями та навколишнім середовищем дитини. Природне розвивальне середовище має еколого-естетичну функцію, що проявляється у формуванні усвідомленого морально-етичного ставлення до довкілля.

У процесі пізнання довкілля значну роль відіграє мислення дитини. У ранньому віці переважає наочно-дієве мислення, в молодшому дошкільному – наочно-образне [2, с. 22]. Перед дорослими стоїть завдання: розвивати у дітей раннього віку цілісне сприйняття природи у гармонійному поєднанні пізнавальних, етичних, естетичних, практичних мотивів взаємодії з нею [3, с. 40]. Зважаючи на це, природне середовище має бути розвивальним і дорослі (батьки, вихователі), створюючи таке середовище для дітей раннього віку, повинні враховувати наступні принципи:

- принцип урахування вікових особливостей дітей;
- принцип зв'язку з реальним життям;
- принцип динамічності;
- принцип вільного центрування;
- принцип емоційного комфорту;
- принцип естетичності в добиранні матеріалів та атрибутів;
- принцип взаємодії;
- принцип активності, самостійності й творчості.

Софія Русова вказує, що середовище має бути комфортним для дитини, вмещувати цікаву і доступну для їхнього сприйняття інформацію, ознайомлювати дітей з соціально-культурним життям, будуватися на національному матеріалі [5, с. 39].

Основним принципом під час створення природного середовища має бути принцип сезонності. У своїй праці вона описує та радить, щоб всі матеріали пов'язані з докільням подавались згідно з порами року, тематично. Важливо так організувати роботу, вважала С. Русова, щоб одна тема пройшла крізь різноманітні види діяльності дітей. На її думку, природа – то найважливіше джерело знань дитини, засіб формування морально-етичних і естетичних якостей [5, с. 188-200].

Необхідно пам'ятати що органічна єдність дітей із природою створює сприятливі умови для їхнього різнобічного розвитку. З огляду на це важливо, щоб у природному середовищі кожна дитина була не пасивним спостерігачем, а активним співавтором, творцем, дослідником – мала змогу до всього доторкнутися, проводити досліди, експериментувати, виявляти творчість і вчитись у природи мудрості [4].

Висновок. У процесі аналізу наукових джерел встановлено, що проблема розвитку пізнавальної діяльності у дітей раннього віку наразі актуальна, проте мало досліджена. Одним із засобів її розвитку є природне середовище. Батьки і вихователі, створюючи розвивальне природне середовище для дітей раннього віку, повинні орієнтуватись на особливості розвитку дітей цієї вікової категорії, акцентувати увагу на накопиченні дітьми сенсорних та естетичних вражень від сприйняття природи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Хочу знати все! або Експериментуйте разом із дітьми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №6.
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з докільням у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2008. 408 с.
3. Дитина. Освітня програма для дітей від 3-х до 7 років. Наук. керівник проєкту: В.О. Огнев'юк; Авт. колектив: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна та ін. Київ, 2020. 440 с.
4. Загородня Л. Діти, квіти та жуки, або Як ознайомити дошкільників із природним докільням. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №7. С.4-9.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.
6. Садова Т. А., Рудакова А. О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2017. С. 49–52.